

Vestmannen

Nr 6

Bergen, 20. august 1999

15. årgang

Nasjonen og språket

Høgløna «ledamot» i Svenska Akademien når aldersgrensa

«Om Sverige förlorar sitt svenska språk, så finns det ingen grund för nationen»

Sture Allén slutta nyleg som «ständig sekreterare» (fast sekretær, skrivars) ved aldersgrensa (70 år) i Svenska Akademien, det kjende og høgakta akademiet for svensk mål som vart skipa av kong Gustav III i 1786. Ledamot (medlem) i akademiet vert Allén derimot verande til sin døyande dag, for alle vert innvalde på livstid. Han vart innvald i 1980. Svenska Akademien vert stundom kalla «de aderton» som tyder «dei attan», etter di 18 personar er med i akademiet.

Verjemål for svensk mål

Allén bur i Göteborg, og i Göteborgs-Tidningen 7. juni 1999 hev Camilla Hentschel ei samtala med Allén som hev vore dosent og deretter professor på Göteborgs universitet fyrr han vart skrivars i akademiet. Me merkar oss elles at han jamført med norsk røyndom hev ei kjempeløn – 1 736 900 kronor i 1998!

På spørsmål um korleis det gjeng med det svenske målet, segjer Sture Allén at det gjeng bra. Men derimot finst det diverre svenskar som ikkje gjer det bra i det svenske målet. Dei trur at svensk ikkje hev nokor framtid, og at barneborni deira kjem til å læra seg engelsk i staden. Det finst verksemder som gjeng inn for engelsk til fyretaksmål og skular som driv upplæring på engelsk i alle læremenne. **Um Sverike misser sitt svenske mål, finst det ingen grunn for nasjonen meir. Det er det same som å leggja ned landet Sverike**, segjer Sture Allén og stadfester dermed kor sterkt han knyter nasjonsumgrepel til målet i eit land som Sverike, og for den skuld visseleg i dei andre nordiske landi. Dei reknar med kring 6000 tungemål på jordi.

Strid i Svenska Akademien?

Det vart noko bråk i Svenska

Ledamot Sture Allén segjer at utan svensk mål, ingen svensk nasjon

Akademien i samband med Salman Rushdie-spørsmålet. Kritikarar meinte at akademiet ikkje ordla seg sterkt nok um dråpsdomen mot Rushdie. At einskilde akademilemer hev vore usamde i sume fleirtalsvedtak, er ikkje nytt. Elles ordlegg Allén seg med varsemd um ordskefti i akademiet sidan akademilemene hev tegjeplikt, men han hev eit lite hjarte-sukk um kor vanskeleg det er å byggja på kunnskap og saklegskap mot kunnskapsløysa i medie. Allén segjer at å vera fast skrivars I Svenska Akademien er ei heiltidsgjerning; skrivaren er talsmann for akademiet utetter og han leider arbeidet i styringsskipnaden for akademiet..

Andre akademiuppgåvor

Svenska Akademien vel kvart år ut vinnar til den boklege Nobel-prisen, og attå dette og arbeidet for svensk mål og bokheim hev akademiet andre gjeremål. Hausten 1999 kjem Svenska Akademiens grammatikk. Klassikarbokrekka til akademiet hev kome i 12 band, og ordboki til Svenska Akademien som hev kome i 32 band, hev no vorte umskipa til ein database på internett med namnet OSA.

Landsmøtet 1999 i Noregs Mållag

Meldarane våre fortel frå normeringsord-skiftet på landsmøtet i Noregs Mållag i Flora, torsdag 29. juli (olsokaftan) til sun-dag, at ikkje alle syntest tykkja at Noregs Mållag skulde ha nokor mening um skule-målsnormalen. Utfallet vart ei noko utvatna og formlaus blanding, utarbeidt av ei 3-mannsnemnd, av framleggi frå Oddmund Løkensgard Hoel og frå Ingeborg Donali og Aud Søyland. Eit punkt der er at det er lite ynskjeleg med store brigde i skulerettskri-vindi no. Møtelyden kløyvde seg i eit fleirtal og eit mindretal, men sidan røysteupptel-jingi svikta, er røystetal ukjende. Håvard Tangen la fram jamstellingsframlegget for i-målet, og Arvid Langeland hadde eige fram-legg med krav um jamstelt i-mål. Endå um mange var samde i jamstellingstanken, kann me med den sviktande uppsteljingi ikkje prenta røystetal. Ei grunngjeving mot jam-stelling, var det dogmatiske «umsynet til eit einskapleg [les: meir einsrettat] mål».

Val

Formann vart Oddmund Hoel i tevling med Liv Ingebrigtsen. Røystetal 102 for Hoel, 77 for Liv Ingebrigtsen, 3 blanke.

Styre: Rektor Oddny Ueland, Rogaland, høgskulelektor Ingeborg Mjør, Hordaland, høgskulelærar Håvard Teigen, Oppland, lektor Gunnar Ottne, Akershus, lærar Reidun Dale, Møre og Romsdal, NMU Hilde L. Havro, Oppland Varafolk: Sjukepleiar Hilde Yndestad Halland, Sogn og Fj., forskar Øyvind Thomassen, Sør-Trøndelag, generalsekretær Hege Myklebust, Oslo, amanuensis Trond Trosterud, Troms. Frå NMU er Guri Skeie og Tarjei Vågstøl varalemer til styret.

Ordtøkjet

På laus Grunn
kann ein lite byggja.

Etter Ivar Aasen

I dette bladet

Nasjonen og språket	1
Landsmøtet i NM	1
Hunstadbråten:	
Flatlandsbuar og nynorsk	2
S. Sandvik: Nynorsken og målføri	3
J. Krokvik: Etter landsmøtet i NM	3
Brigde i språkpolitikken etter 1980	4
J. Gjerdåker: Tonar til Uppdal-dikt	4
Egil Lehmann: «Rotnar på roti»	5
Lars Roar Langslet: Riksmałssiger	5
Einar Lundeby:	
Dialektar og normaltalemål	6
L. Jerald: Musikaren Mowinckel	7
Jamstelling i-mål og a-mål	7
K.E. Steffens: Ukjend Kierkegaard	8
A. Horge: Lite jubileum	9
E. A. Dalseth: Wittgenstein	9
R. Spanns: Ein viskapleg poet	10
H. Liland: Førdefestivalen 10 år	10
H. Liland: Veteranbåtfestival 2000	11
L. Jerald: Medaas og Skauge heidra	11
L. Jerald: Kulturguide for Bergen	11
Minne frå Hordaland	12
Norsk namnelag	13
Ragnvald Hidle: Salme	13
A. Horge: Nytt riksstyre i Estland	14
Bortis Gleb	16

Dessutan Ordtøkjet, Vestmannalaget, småmeldingar, Sagt, Telefonen, Godt sagt, Sluttordet m.m.

Planlagd sterk møteverksemid i Vestmannalaget

Det var formannsskifte i Vestmannalaget i 1999, då Lars Bjarne Marøy tok over formannsstolen etter Leidulv Hundvin som hadde hatt umboden i 8 år. Me fekk lista yver møtedagane i hausthalvåret 1999, og den nye formannen siktar tydeleg etter å halda uppe den sterke møteverksemd som hev vore eit kjenneteikn for Vestmannalaget i mange år. Møtedagane vert torsdagar som fyrr, det er godt innarbeidt, og møtestad vert vedvarande Bryggens Museum (Bryggjemuseet) i Dreggen kl. 19, som er det tilvande tidspunktet. Møtedagane er 9. september, 14. oktober og 11. november. Dagen for jolemøtet er ikkje fastsett, og fyreste møtedagen på det nye tusundtalet vert torsdag 20. januar 2000.

Møtesøknaden hev vore heller stor i Vestmannalaget siste åri, truleg ei frukt av at det høgnorske målet og dei høgnorske målsynsmåtane hev vore i framsg. Vonleg held dette stemnedraget fram i aukande mun no ved tusundårs-skiftet!

Kann ein flatlandsbuar frå Austlandet læra nynorsk?

Av Kai Hunstadbråten

På dette spørsmålet kann ein svara både ja og nei, mest ja, vil eg tru. Dei aller fleste som er oppvaksne på Austlandet *kann* læra nynorsk, um dei berre *vil*. I mange høve er det nok helst viljen det skortar på hjå dei som reiser bust berre dei høyrer tale um nynorsk. Men alle kann ikkje læra målet like godt. Ein lyt nok vedgå at det mange gonger ikkje er so heilt lett å finna dei rette nyansane når ein hev hatt bokmål som hovudmål i heile si skuletid.

Og fyresetnadene er mykje ulike. Sume hev lese meir klassisk nynorsk enn andre, i bøker og blad. Eg var so heldig at me i skuleboksamling i folkeskulen hadde mange bøker på slikt mål, både naturkunne, soge, landkunne og mykje anna, og verkelege barnebøker, som då ikkje lenger fanst hjå bokhandlarane. Desse kunde me få låna og lesa. Denne lesnaden gav meg interesse for nynorsken, som saman med interesse for soge og våre norrønne røter hev gjort sitt til at eg framleis likar å lesa og høyra norsk mål, og ofte freistar å skriva. i minsto so godt eg kann. Dette er ikkje alltid like lett, men det er viktig at ein hev interessa. Og eg var heldig som fekk denne kveiken i barndomsåri.

Men då eg kom på gymnasiet i byen, skyna eg der var dette målet ikkje populært. Mykje av motstandet og uviljen grunna seg nok på reine fordumar. Noko kom vel òg av sosiale tilhøve.

Hovudmålet var bokmål, og me skreiv «hovudstilane» på dette målet. Berre dei sokalla «tilleggsstilane» vart skrivne på nynorsk. Og her skreiv me mest um konkrete spørsmål, på eit helles einfelt og kvardagsleg mål. Det var gjerne skildringar og utgreidinger av meir kvardagslege tilhøve. Difor fekk me heller liten tame i å handsama abstrakte spørsmål, og skriva um meir subtile tankar og refleksjonar. Sovore måtte me gjera i hovudstilane – på bokmål.

Lærebökene var òg mest alle i hop på bokmål. Sjølv hadde eg berre *ei* lærebok på nynorsk i gymnasiet, «Norsk boksoge» av Johs. A. Dale, men det kom seg av at eg hadde brukta denne boki eit år fyrr på den lokale skulen ute på landet. Det er audsynt at det vil vera

ein stor fyremun å ha fleire lærebøker på nynorsk um ein skal kunna brukha målet meir ledugt skriftleg. Då lyt ein sjølvsgåt læra det best mogeleg i ungdomen.

Eg trur at mange flatlandsbuarar på Austlandet hev det som eg, at det stundom er vandt å finna dei heilt rette ordlagi, dei nyansane som folk frå andre strøk av landet so å segja hev soge inn med morsmjølki eller hev høyrt alt i sine fyrste barneår.

Då eg gjekk i gymnasiet, var det sume som brukta ei sokalla fornorskingsordliste, men eg hugsar at læraren åtvara mot slike hjelpmiddel, av di ein ikkje fekk brukha dei til tentamenar og eksamenar, då ein verkeleg kunde havt bruk for dei; ein måtte heller freista læra seg ord og ordlag, slik ein gjer når ein lærer andre mål i skulen. Men no brukar eg jamleg ei slik bok (eg fekk kjøpt henne for nokre kronor på ein loppemarknad). Eg hev godt samvit soleis, for det er, som nemnt, ikkje alltid like lett å finna det beste utan vidare elles – for oss frå flatbygdene på Austlandet. Og so skal eg ikkje upp til eksamen heller!

Høgnorsklista er òg til stor nytte, men ho er ikkje stor og difor ikkje fullnøgjande. Men so hev me sjølvsgåt gode, gamle Ivar Aasen si ordbok, og der finn me det meste. Hans Ross og andre sine ordbøker kann òg vera til stor nytte.

Og so hev me sjølvsgåt Vestmannen og andre blad og bøker som framleis vert skrivne på godt norsk mål. Den klassiske nynorske bokheimen er òg ei rik kjelde me kann ausa or.

Vestmannen
treng gåvor
og fleire
tingarar!

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og frå
Vestmannen, 6143 Fiskåbygd

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 6504.10.12484

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon 55 34 33 77

Tilskrift for all post: Vestmannen, 6143 Fiskåbygd
Internett: sambandet.home.ml.org

Bladstyrar:
Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Rekneskapsførar:
Helge Liland
Midgeilen 16
5067 Store Milde

Prenta hjå:
Nytrykk as
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 13 07
www.nytrykk.no

VESTMANNALAGET

Møtelista for hausthalvåret 1999. Torsdagar kring midt i månaden er faste møtedagar. Alle møti, frårekna jolemøtet, vert i Bryggens Museum kl. 19. Mat og kaffi er faste innslag. Tuftekallen på dei fleste møti.

Torsdag 9. september kl. 19. Arnljot Strømme Svendsen talar um: «Er det kunstnere og deres kunst som kan sikre nynorskens fremtid i vårt kulturliv?»

Torsdag 14. oktober kl. 19.

Torsdag 11. november kl. 19.

For jolemøtet i desember er ikkje dagen fastsett enno.

Torsdag 20. januar 2000 kl. 19.

Formann: Lars Bjarne Marøy,
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg,
Tlf. 55 34 33 77

Kassastryrar: Bjarne Storheim, 5123
Sæbøvågen. Tlf. 56 37 10 71

Gavor til Vestmannen

*Lat det merkast i meir enn i ordi,
at me halda den arven i stand –*

Ingar Arnøy, Oslo, 50. Mattis Stavang,
Helsingør, Danmark, 50. Haldor
Slettebø, Landås, 100.

I alt i dette bladet kr 200.-
Hjarteleg takk til kvar gjever!
VESTMANNEN, 6143 Fiskåbygd
Gironr. 0802 4 25 63 92

Hugsa høgnorskmøti i Bergen den 4. sep- tember!

Me minner um årsmøti i Fensal,
Kong Oscarsgata 15 i Bergen,
laurdag den 4. september 1999 kl.
11 for Ivar Aasen-sambandet og
Vestlandske Mållag.

I samband med dette sams årsmøtet vert det nyskipingsmøte med dryftingar og val i Norsk Bladmennalag. Nærare opplysningsar kjem på årsmøtet.

**Møt fram den 4. september!
Meld deg inn!**

Nynorsken og målføri

Lise Kvande reiser eit forvitneleg spørsmål i stykket sitt «Fleire tesar om norsk målstrid» i Norsk Tidend nr. 4 1998: *Vil nynorsken tyna målføri dersom han vert einaste riksmalet?*

Det er freistande å stella spørsmålet andre vegen: Vil målføri tyna nynorskene der som alt i målføri skal inn i nynorsknormalen? På det vil eg svara ja. Men på fyrste spørsmålet svarar eg hugheilt nei. Nynorsk riksmalet tyner ikkje målføri, men hjelper dei til å halda seg på norsk grunn.

Me kan sjå på grannelandi våre: Sverige og Danmark hev sine målføre, dei med. Og dei hev halde seg trass i riksnormalane. Danmark hev større målføreskilnader enn me. – Då mor til Kaj Munk flutte frå Lolland til Vedersø prestegard i Vest-Jylland, skyna ho lite av talemalet der. Lengst sør i Danmark hev dei t.d. den føresette bundne artikkelen, som i tysk. Dei seier t.d. *den gård* og *den mand*, ikkje «gården» og «mannen». I Sverige er det stor skilnad på målføret i Skåne og elles i landet. Andre målføre hev òg avvik frå rikssvensk. Jamvel på Island er målet noko ulikt sør og nord i landet. I sør hev dei noko av den same mjuke kyststripa som me hev.

Eit stødigd norsk skriftmål fær me berre når me kan halda målbygnaden på norsk grunn. Den grunnen finst i alle norske målføre som hev vakse fram av gamalnorsk. Det var den grunnen Ivar Aasen leita fram og bokfeste. Difor bryt ikkje ein heilnorsk skriftnormal med målføri, men styrkjer grunndraget i dei. Når ein hev fenge syn for heilskapen i nynorsk, då vert ein òg vand på kva slag lâneord og unorske former ein kan taka inn i målet.

På vegen mot eit heilnorsk riksmalet gjeld det um å bruka godt mål både i skrift og tale. Me bør bruka eit normalisert talemalet når me vender oss til folk med ulike målføre. Det bør lærarane òg gjera på alle skulesteg og i alle fag. Det styrkjer norskupplæringi. Å tala normalisert nynorsk er ikkje knot. Det er eit vitnemål um at her er eit menneske som meiner og vil noko med målstrevet sitt.

Sigurd Sandvik

Etter landsmøtet i Noregs Mållag 1999

Landsmøtet i Noregs Mållag vert snaudt skilsetjande. Me trur vedtaki korkje innleider ideologiske straumvende eller framgang for norsk mål. Det synestg vera uppatt-trakking i far som hev ført nynorsken nord og ned. Trui finst enno på at den som fær eit embete, samstundes fær forstand – til dømes til statleg mållaging! Doktrinen um meir einskapleg (einsretta) skriftmål, kann i stoda no verta den brekkstongi mot tradisjonelt mål – høgnorsk – som gjev offisiell nynorsk banehogg. Doktrinen er i stoda no livsfärleg; me hev meir sams med dialektlinia enn med dagsens målslege einsrettarar. Tyngdi av tradisjonelle ord og former finst i målføri no som tidlegare.

Jostein Krokvik

Brigde i norsk språkpolitikk etter 1980

INorsklaeraren nr. 3 1999 hev fyrsteamannen Gunnstein Akselberg, Universitetet i Bergen, eit stykke med undertittel «Tendensar i nyare norsk språkhistorie», bygt på eit tidlegare fydrag. Her er sume punkt som me skal nemna nedanfor, men til innleiding peikar me på at ordet «utvikling» her og der kanskje er brukta på ein måte som kann få hastande lesarar til å tenkja på naturgjevne brigde i målet. I røyndi er det tale sernorske påtvinga statlege inngrep i skriftmålet i skulen, noko som hev gjenge ut yver nynorsken. No er ikkje dette eit stort ankemål mot utgreidning; den som les litt nøgne ser snøgt at emnet er den offentlege normering av skriftspråket.

1981 – språkhistorisk vegskilje

Akselberg kallar 1981 for eit språkpolitisk merkjeår, og med rette. Då braut statsmakten samrøystes – riksstyre og Storting – med den offisielle målblandingspolitikken som hadde vore rådande i 60-70 år. For bokmål. Ja, berre for bokmål. I 1981 vart -en og -a i hovudsak jamstalte til bundiforms-ending i hokynsord eintal; inkjekynsord fekk -ene til jamstelt fleirtalsending; honnørord som frem, syd, dukke, bro, mave, sen, muld vart jamstalte med dei tilsvarande norske ordi. For nynorsk hev bokmåliseringi av skriftmålet halde fram som tidlegare i det statlege Språkrådet, utan umsyn til kursskiftet i 1981. Akselberg stadfester at reformarbeidet (til Språkrådet) styrker hovudtendensen i «utvikling» frå 80-åri: eit bokmål som fjerner seg frå nynorsken, og ein nynorsk som spring etter og nærmar seg bokmålet.

Brot med nynorsktradisjonen

Medan bokmålet gjeng andre vegen og stabiliserar og styrker det tradisjonelle grunnlaget sitt språkleg og språkhistorisk, hev språkrådsnormi for nynorsk brote med nynorsktradisjonen, først og fremst i ordtilfang, men òg i formverk. Soleis hev samsvarbøygjingi i partisipp vorte sundbroti. Striden um anbeheitelse-ordi tok til i 1983 med Venås-tilrådingi. Striden hev båra sidan og bårar enno. Målgreini i Språkrådet vedtok mot ei røyst i februar 1999 eit framlegg til retningslinor for anbeheitelse-ordi som skal upp til handsaming i rådet i år 2000.

Medan bokmålet hev gjenge fram ved å på mange punkt avskipa 1938-reformi, hev nynorsken gjenge attende på alle frontar ved å føra 1938-reformi vidare.

Årsaker til «utvikling»

Gunnstein Akselberg skriv at dei kulturkonsernative verdiane som ligg i 1981-reformi hev ny aktualitet i dag. Dette er evlaust rett, endå det til no ikkje hev fenge gjenomslag for nynorsken som i Språkrådet er representera «ved ein ny generasjon språkpolitikarar ... som har sterke sammorske interesser». Det partipolitiske hopehenget nemner Akselberg so vidt når han skriv at «Arbeidarpartiet avpolitiserte språkpolitikken ved å skipa Norsk språknemnd». Dette tidleg på 50-talet, og sterkare kom det fram ved Vogt-kommittéen og Norsk språkråd (på 60-talet og tidleg 70-tal).

Analysen til Akselberg om «årsaker», er snaudt fulldekkjande. Kvifor fekk t.d. etterleivde sammorskrekter sterkare innverknad på nynorsken enn på bokmålet? Eg tek ikkje spørsmålet upp breit eller djupt, men peikar på at målfolk (ein flokk), stundom med iblanding av partipolitiske synsmåtar, tidleg knytte seg til sammorskstrevet på ein annan måte enn riksfolk/bokmålsfolk. I dei rame hoggi imot sammorskstrevet vart det dermed innebygt hogg imot nynorsken. M.a. dette førde til eit meir og mindre nært samband – lagnadstungt, syntet det seg – millom nynorsken og den sammorsk som snart vart eit skjellsord. Stridsame sammorskrekter hadde dessutan lettare spel med den veikare nynorsken enn med riksfolk/bokmålet, og tradisjonelle målfolk hadde langt ifrå same

styrken og resursane som dei hadde på tradisjonelt riksfolks/bokmåls-hald. Difor kunde Norsk språkråd alt på fyrste møtet sitt 14. april 1972 fyrebu den liberalisering i tradisjonell leid for bokmål som nynorsken til no hev vorte nekta.

Riksfolksnorm og sammorsknorm?

Seksjonsvedtaki i Språkrådet 1 1999 skal upp i Språkrådet i år 2000, som då vil avgje ra um det vert auka innslepp av anbeheitelse-ord i nynorsk skulemål og færre folke-målsformer i bokmål, som ein lut av fag-nemndi hev arbeidt for. Skal med andre ord det norskrøtte målinskillet minkast endå meir i skulen? I tilfelle kann me risikera å få two nye målnormer i fyrste halvdelen av det komande hundradåret i staden for nynorsk og bokmål, skriv Akselberg: ei sammorsknorm og ei riksfolksnorm.

At dette på nokon sikt tyder undergangen for offisiell nynorsk, er tenkjeleg. Det skil seg styrken i motkraftene. Let det seg gjera å vekkja likesæle og halvsovande mållags-folk som anakronistisk nok enno tykkjест lita meir på oppkonstruera og sogelaust statsmål enn på våre eigne målrøter? Positivt er det at umdømingsevnna på reint politisk hald stundom er større enn på språkrådshald. I dagsens skapnad er Språkrådet ein leivning frå sammorskideologien.

Jostein Krokvik

Nye tonar til dikt av Kristofer Uppdal

Av Johannes Gjerdåker

Liv har slokna, liv har sprote

Sanger til tekster av Kristofer Uppdal

Melodier av Heidi Gran

Lyren Tekst og Tone, 1998

Postboks 246, 1342 Bekkestua

På Lyren Tekst og Tone er nyst utkomi ei samling tonar til tekstar av Kristofer Uppdal: «Liv har slokna, liv har sprote». Her er i alt ti songar, éin frå Villfuglar, éin frå Altarelden og åtte frå Elskhug. Komponisten er Heidi Gran; ho skriv i eit føreord at ho vonar denne songkrinsen har vorte den lovsongen til livet og livskrafta, som så mykje av den lyriske diktinga til Uppdal var.

Det er ein gang i songane slik Heidi Gran har sett dei opp; slik avspeglar dei livslaupet i natura og i menneskelivet. Samlinga opnar med «Å torer eg freista den harpa / som høyrd til kongeskaldar!» og endar med «Til arbeid har vi livet fått / og dyrt er kvart eit år», siste strofa i «Liv har slokna, liv har sprote». Det er store skiftingar i rytmene, tema og biletene i songane som står millom desse to, der Uppdal si kjensle for fargar og gleda hans over livet kjem godt fram.

Utgjevinga av eit slikt songhefte er ei stor hending i vår tid, og songane vil gleda mange. Heidi Gran nemner at heftet er vorte til under nytlig kommunikasjon med Nynorsk Antikvariat, Kristofer Uppdal-Foreningen og Aust-Agder fylkesbibliotek.

«Rotnar på roti»

Av Eigil Lehmann

Dei som vil fedramålet vårt til livs, dei set ut dette ordet. Nynorsken «rotnar på roti» – er i full uppløsing og døyning, og ikkje noko å halda fram med. Difor ut med han! Ut or skulen. Kann du få han ut or ein skulekrins, so forsøm deg ikkje. Og som sagt, so gjort. Nynorsken, som for femti år sidan hadde kvar tridje skulekrins i landet, hev no knapt nok kvar sette. Og den nynorsken dei lærer upp i der, er ikkje anna enn ein bleik skugge mot det han var då han stod på høgdi!

Alt dette er sanning, røyndeting, fakta, og ikkje noko å blåsa åt. Med eitt undantak. Nynorsken rotnar ikkje på roti, han visnar av rotløysa. Nynorsken er eit gamalt norrønt mål, vest-skandinavisk, med djupe røter i gamalnorsk og med tilknytnad til alle andre skandinaviske skriftmål, nye og gamle. Der desse røterne og denne tilknytnaden vert rupla, der desse sambandi vert uppløyste, der visnar målet som ein avskoren blom.

Det er skjett, gjennom lange tider. Lat oss takå det andfares:

I.

Det norrøne endingsverket byggjer på tri vokalar, oftest skrivne **i - a - u**. Det er attkjennande i alle nynorske målføre, meir og mindre, mest i dei sørvestnorske fjordmåli og fjellmåli, frå Indre Sogn til Indre Vest-Agder, med centrum i Hardangermålet og Vossamålet. Desse målumkvervi peikar seg då ut som hovudgrunnlaget for eit skriftmål, og her kann denne regelen setjast opp ubrigda med berre fåe og lettlærde undantak.

a-endingar

1. Infinitiv, *vera, finna*
2. Namnord hokyn, *vika, vissa*
3. Adverb, *heima, ofta*
4. Adjektiv, *gamla* (tider), *heila* (tidi, året)

Her veit me at Ivar Aasen tok med 1. og 2., meir uviss 3. og slett ikkje 4. Der bytte han ut a-en med -e. Aasen-systemet vart dermed ein konstruksjon som ikkje åtte grunnlag i ein einaste norsk dialekt, og som dermed reiv talemål og skriftmål frå kvarandre. Dette gjeld òg -a som bindevokal i samansette ord (*makalaus, tankalaus, hestataum*), og sette på målet – og ikkje utan grunn – skulding for å vera eit kunstmål. Kvi fyre han gjorde dette, er ei sak for seg, men det var dette han gjorde. Ettertidi hev felt sin dom yver det, med at ordklassa etter ordklassa hev dotti av,

nokksotidleg kl 2 med «ei vike, visse» og so kl. 1 med «vere, finne».

i-endingar

1. Namnord hankyn og inkjekyn ubunde eintal, *bakki, merki*. I gamalnorrøna var vokalen skriven ymist -i og -e. Denne vokalen la upp til j-uttale av k og g – difor desse dømi, altso «bakkje, styrkje». Soleis er han finnande i norske målføre vidt og breidt. Ivar Aasen skreiv her med -e-ending, «bakk(j)e, styrk(j)e». Denne skrivemåten gav ikkje makt til å halda uppe j-uttalen i slike ord som «dagen, taket, tekst, ingen», og tvinga målet inn i ein lesemåte lik den svenske og norskdanske og burt frå målføri. Eit visst etterhald gav skrivemåten med «i», i ord som «boki, marki», men lausrive frå andre ordklassar. Då i-målet vart utskuva i tevlingi med a-målet, fall dette etterhaldet heilt burt.

2. E-skrivingi her drog etter seg, at då a-klassa i «vika, vissa» vart nedsløppt, synt skriftmålet ingen skilnad lenger millom hankynsord og inkjekynsord andsynes hokynsord, med «ein like, eit rike» skrive like eins som «ei vike». Alt som veikjer skilnaden millom ordklassar er eit tap for målet.

u-endingar

1. Namnord lint hokyn som bindevokal, «vikudag, kyrkjulyd»
2. Fleirtal i fortid av sterke verb, «dei toku, dei komu»
3. Adverb «longu»
4. Ubunde fleirtal inkjekyn i ord som «augu, øyru, hjartu» o.fl.

Er høyrande som open u i Indre Hardanger og på Voss, men vanleg med avveikt vokal som i-ending. Men skil seg greidd etter g/k med fråvære av j-uttale. Jf. «lengje - longe», «merkjeleg - mogeleg».

Tilråding

Til å bøta på misvising i dei nemnde ordklassane:

Den gamle vokalskilnaden i-a-u vert teken inn att, med fritt høve til å lesa i-endingsar og u-endingsar likt som e-endingsar, men med ulik j-funksjon.

Lars Roar Langslet slær fast:

Riksmalet hev vunne

Lars Roar Langslet hev skrive ei bok um soga til riksmaulsrørsla i Noreg i 100 år, som vert framlagd til hausten. Det stod ei samtala med Langslet i Dagbladet 19. juni ved Sindre Hovdenakk, og me tek med nokre hovudpunkt. Riksmalet hev vunne mot sammorsken og er i kjernen det bokmålet me møter i dag. Segjer Lagslet.

Forsvarsstrid

Riksmalet hev i hundrad år møtt sterke åtak frå deim som vilde avskipa dette målet. Siktemålet hev vore samansmelting av dei to skriftmåli, sammorsklina, med vedvarende freistnader på å setja forbod mot ei mengd riksmaulsformer. Striden vart kunstutlengd i 40 år, meiner Lagslet, av di Arbeidarpartiet, upphavleg riksmałsparti, dreiv gjennom eit målpolitisk lineskifte med Halvdan Koht til framkraft. Koht gjorde den gamle Vinstra-mållina til kulturpolitiske profil i Arbeidarpartiet. Nasjonal tradisjon vart sameina med ein statsautorisera klassekampideologi som gav grunnlag for den teknokratiske sammorskbylgja.

Merkeleg naturtilnøydsla

Umsynet til det norske fall saman med grunntankane på 1800-talet, og fekk avgjerande kraft i målstrevet. Som rimeleg er. Langslet talar òg om *evolusjonisme*, ein idé um at språket brigdar seg ustanseleg. Didrik Arup Seip var talssmann for målevolusjonismen, han meinte språket med naturtilnøydsla brigda seg burt frå riksmalet. Rart at «naturtilnøydsla» trøng hjelpe av teknokratiske tiltak, lyder det sarkastisk.

Lærdomane

Den mest grunnleggjande lærdomen frå norsk målstrid er at **eit levande språk kann aldri reformeras ovanifrå, og slett ikkje ved tvangsråder**. Det er stabilitet, ikkje radikale brigde, som sermerker riksmałsstoda. Breid, folkeleg motstand hev vore ein raud tråd imot påvinga kunstreformer.

Ikkje alt i norsk målstrid er negativt, men politiske utslag med tvangsråder er fullt og heilt fordømeleg. Segjer Langslet med tanke på riksmalet som hev vunne offentleg aksept for dette synet. Vestmannen legg til at det er verre med den offisielle nynorsken som enno er i hendene på offentlege målteknokratar.

Noko om dialektar og normaltalemål i Norden

Av professor Einar Lundeby

Noreg står i ei særstode i Norden når det gjeld dialektar. Ikkje fordi dialektane våre er særskilt merkverdige. Vi har rett nok målføre med svært ulike formverk, men det har t.d. Sverige òg. Dei mest særmerkte dialektane hos oss finn vi kanskje i Setesdal og i Indre Trøndelag, dei er knapt forståelege for folk frå andre kantar av landet. Men det er ikkje mykje annleis med dalmål og skånsk i Sverige!

Nei, det spesielle for Noreg er for det første at dialektane har haldi seg så levande som dei har, jamvel om mange har vorti heller oppblanda. For det andre at dei (etter 1970-talet) har vunni ein eineståande posisjon i samfunnet. Dei vert no godtekne i alle samanhengar: i kringkastinga, i Stortinget, på offentlege møte, stutt sagt overalt i det vi no kallar «det offentlege rom».

I dei andre nordiske landa har normaltalen ei mykje sterkare stode. Den vert nytta i alle offentlege samanhengar, dialektane er meir eller mindre unntrengde, og lever berre i avstengde bydelag.

Ulikskapen botnar tvillaust i dei historiske tilhøva. Danmark og Sverige har ei lang og ubroten sjølvstendesoge, dei har aldri hatt noka overmakt over seg som kunne bestemma over språket. Difor har språkutviklinga kunna gå føre seg utan press frå noko framandt språk, og normaltalen har utvikla seg på nasjonalt grunnlag. (At språkelement er overtekne frå andre språk på fritt grunnlag, er noko anna.) I Danmark og Sverige er normaltalen likså nasjonal som dialekta, og han har då heller aldri vori motarbeidd – slik det har vori gjort i Noreg.

Hos oss kom nemleg normaltalen til på ein annan måte enn i grannelanda. Det byrja på 1700-talet, og opphavet var opplesingsspråket slik det vart praktisert i kyrkjer, rettslokale og liknande. Og det som vart opplesi, var dansk tekst, noko anna skriftmål enn dansk fanst jo ikkje. Men nordmennene las det med mange norske drag i lydverket, for orda var stort sett dei same som i norsk. Etter kvart byrja embetsmennene å leggja om kvardagstalen sin i retning av det danske skriftspråket, som hadde høg prestisje, og sjølv om dei aldri klarte å tala dansk korrekt, er det rett å seia at den normaltalen som utvikla seg på dette viset, hadde dansk skrift til basis. Gjennom stadig meir utskifting av dan-

ske element med norske oppstod på dette grunnlaget talenorma for riksmaål/bokmål. «Dansk skrift i norske munnar» – slik kan ein karakterisera dette målet.

No har «den dannede dagligtale» som Knud Knudsen kalla denne språkvarianten, kasta av seg det meste av bindinga til dansken. Men på grunn av opphavet i eit språk som høyrer heime i eit anna land, har det vori stempla som unnasjonalt i sterkt nasjonale krinsar.

Normaltalen i nynorsk har ei heilt anna soge, han byggjer på det skrivne landsmålet. Aasen tenkte seg at eit normaltalemål skulle vekse fram etter kvart som landsmålet vart teki i bruk. Han seier i grammatikken sin (1864:386): «Almuen selv finner sig ofte besværet af de mange forskjellige Overgangsformer, som findes i Landet, og derfor føler den også en sterk Trang til en Mönsterform, som kunde staae over Dialetterne og blive mere alminnelig erkjendt og forstaet. Det er kun Skade at en hjemlig Mönsterform har aldeles manglet, og at man har maattet gaae saa langt som til Dansken etter et Mönster for Talen.»

Men også den nynorske normaltalen har vore motarbeidd, enda den er nasjonal nok! Noregs Mållag vedtok jamvel i 1976 eit slagord som beint fram oppmodar til ikkje å nytta normaltale. «Snakk dialekt, skriv nynorsk!» Denne haldninga byggjer ikkje eigenleg på motvilje mot norma, men på ønsket om å halda dialektane oppe og fremja bruken av dei. Men resultatet vart det same som i bokmålet: Normaltalen får mindre rom.

Lat oss sjå på situasjonen i grannelanda, eitt for eitt:

I Sverige byrja ein «dialectus communis», ein overdialektal uttale, å veksa fram på 1700-talet. Basis hadde han i Stockholm-området, og han høyrdes frå først av til i den sosiale overklassen. På 1800-talet breidde denne uttalenumra seg ut til andre samfunnsklassar, og denne utviklinga heldt fram på 1900-talet. Ei «nasjonalnorm» har vorti meir og meir godteken, og har stadig meir tilpassa seg til skriftnorma.

Men likevel talar ikkje alle svenskar likt! Det har utvikla seg noko som svenskane kallar «regionalt rikspråk», dvs. «riksspråk med ein viss lokal farge». Desse varietetane vert aksepterte som

riksspråk. T.d. har Skåne ein sjølvstendig varietet, som hevdar seg godt fordi det gjeld eit så stort område.

Reine dialektar lever vel enno, men dei er skuva ut i periferien og har stort sett ingen prestisje. Likevel kan ein t.d. på Gotland finna ein viss byrgskap når det gjeld dialekten, og medvit om verdien av heimemålet er kan henda vaknande fleire stader.

Den høge prestisjen til rikstalespråket har gjevi seg utslag i at elevane i grunnskulen får læra seg det. Nämnden för svenska språkvård uttala i 1969: «Normen för uttals- och talvården bör vara det svenska rikspråket eller den regionala rikspråkvarianten där eleverna bor. ... Eleverna bör gradvis vänjas vid att vid uppläsning, i föredrag och diskusjonsinlägg osv. använda rikspråkuttal. Detta innebär inte att elevernas dialekter skallmotarbetas, utan avsikten är att eleverna skal få insikter i ett rikspråk eller standardspråk som har större social och geografisk räckvidd än deras egen dialekt.»

Dette er ei haldning stikk i strid med det offisielle norske synet, som er at elevane fritt skal kunna bruka dialekten sin i skulen; læraren skal ikkje freista å læra dei noko anna talemål. Den prestisjen rikspråket har i Sverige, gjer at fleire og fleire svenskar tek det i bruk. Folk som flytter frå landet til byane – og det er mange! – går gjerne over til standardtalen, ikkje til byens variant av den.

Danmark

Også i Danmark utvikla det seg ei rikspråknorm på 1600- og 1700-talet. Men Peter Skautrup seier (*Det danske sprogs historie* bd. III:213f) om 1700-talet at «Et tilnærmedesvis dialektfrit og stedløst rigsmål taltes kun af en ringe del av den danske befolkning.» – «Det hørte hjemme i en fåtallig, men socialt og i det offentlige liv betydnende overklasse.» Men på 1800- og 1900-talet har dette rikstalemålet stadig vunni terregn. Vurderinga av dialektane var til dels at dei var ei låkare form for språk enn riksmalet. Ein viss debatt gjekk føre seg om dette.

Omkring 1870 kunne ein i Dansk Folketidende lesa denne utsegna: «Udryddelsen af Bondemalet har været et länge ønsket Maal for mangen for-

skruet Skolelærer eller indskrænket Præst og vel ogsaa for en eller anden forfængelig Bonde, der ved at snakke «fint» troede at være blevet et dannet Menneske.»

På 1900-talet har riksspråket breidt seg ut slik at Skautrup (IV:96) seier: «dialekterne trænges hårdt», «Et kulturskifte er i fuld gang.» Det er tydeleg at Danmark har komi lengst i Norden med å gjera rikstalemålet allmenngyldig. Det heng i hop med at byane har vaksi sterkt og bondesamfunnet har vori i tilbakegang. Nokre romantikarar har det funnist som har freista å hevda verdet til dialektane, men dei har hatt liten framgang. Men nedvurderinga av dialektane er det vel stort sett slutt på, og dialektar som jysk, fynsk og bornholmsk er enno i bruk. Ut frå stoda i dag er det ein hellesikker spådom at danske målføre ikkje har noka lang levetid framføre seg.

Island

Island står i ei særstilling med omsyn til dei problema vi her snakkjar om: Landet har ingen dialektar (berre nokre små variasjonar i talen), og difor ingen problem i tilhøvet normalmål – dialekt. Islendingane hevdar altså at dei har berre eitt talemål. Det vik sterkt av frå skriftspråket, som fekk si form alt på 1100-talet, og har endra seg svært lite, medan talemålet har fått store endringar. Når einskapen i skrifta har haldi seg så godt, er nok den viktigaste årsaka at islendingane til alle tider har teki vare på den litterære tradisjonen.

Færøyane

Færøyane er, når det gjeld talemålstilhøve, den rake motsetnaden til Island. Øyane har mange og sær ulike dialektar. Som i Noreg har det på Færøyane ikkje vori nokon sentral instans eller nokon sentral stad som kunne vera grunnlaget for eller halda ved like ei norm. Så seint som i 1955 skreiv W.B. Lockwood (kjend færøyforskjar) i *Færoensia* s. 2: «here is as yet no recognised standard pronunciation of Faroese, though that of the Torshavn district is the most significant. Dialect speaking is everywhere the rule.»

Eg har inntrykk av at ein standardutale har festna seg mykje sidan den gongen, sjølv om dialektdrag finst i normaltalen òg

Musikkmennesket Mowinckel jr.

Thorleif Aamodt:
Musikkmennesket Mowinckel jr.
En skjebnesymfoni
Eide forlag, Bergen, 1999

Johan Ludvig Mowinckel er eit velkjent namn i nyare norsk politisk soga. Skipsreidaren og politikaren som var statsminister fleire gonger bar det namnet. Og han hadde ein son med same namnet, berre med jr. etterpå. Den sonen hev no vore næraast gløymd sidan han brått gjekk burt, i krigsåret 1940.

Ein av elevane til Mowinckel jr., komponisten, organisten og musikkribenten Thorleif Aamodt, hev skrive bok um læraren sin. Ho kom no samstundes med at Thorleif Aamodt fylte sine 90 år. Det er imponerande å gjeva ut bok i so høg alder, og endå meir imponerande at boki er so forvitneleg og velskrivi. Som alt det Thorleif Aamodt hev skrive i bok og blad i eit langt og innhaldsrikt liv.

Det kjem klårt fram i boki at Thorleif Aamodt ikkje berre hev kjent det som ein skylnad eller ei plikt å skriva um ein lærar som han kjenner takksem til. Aamodt hev òg havt glede av dette bokarbeidet. Han hev funne fram til mykje tilfang i arkiv, på bibliotek og på Den Nationale Scene, og hjå venner av Mowinckel.

Statsministersonen og skipsreidarsonen Johan Ludvig Mowinckel jr. var gripen av musikken. Han sette spor i musikken, endå kunstnarlivet vart stutt. Han var ei eldsjel med mange idéar, han vilde gjera orkestermusikken til ei allemannseiga.

Johan Ludvig Mowinckel jr.

Utdaningi tok han i Kristiania, Berlin og London, og han komponerte, dirigerte og tala og skreiv um musikk. Han dirigerte store orkester i mange Europa-land og her heime. I heimbyen Bergen samarbeidde han med komponisten Harald Sæverud og spelemannen Arne Bjørndal.

Mowinckel jr. var ein pioner for allsongen, gjennom den vilde han få heile folket til å skynda verdiane i kunst. For musikken var han ei eldsjel. Dertil var han kultursosiolog og økonom og hadde skrive avhandlingar som er rekna for pionerarbeid. Medan far hans valde politikken, valde sonen musikken. Både var fylt av idealisme. Og denne unge og gåverike idealisten Mowinckel jr. hev no, takka vera Thorleif Aamodt, fenge sitt æreminne gjennom ei velkomponert bok.

Ludv. Jerdal

Jamstelling i-mål og a-mål

Dette var teksti og underskrivarane på uppropet um jamstelling for i-mål. Lista vart lagd fram på landsmøtet i Noregs Mållag i juli 1999, og vart noko nedstytt prenta i Dag og Tid; underskrivarar melde seg etter prøntingi der:

Me som skriv på dette uppropet meiner det er rett og rimeleg at dei two hovudformene av nynorsk, i-mål og a-mål, skal ha jamstelt status i den offisielle rettskrivingi i skulen. Same um dei hev ulik utbreiding, bør i-mål og a-mål ha like vilkår. Systemet med at klassiske i-former er sette i klammer, må takast burt, og typeformene soli og sola bør vera jamstelte hovud- og lærebokformer. Det tyder at folk som vil skriva tradisjonelt i-mål, må få lov til det, ikkje berre privat, men òg i arbeids- og næringslivet, medrekna i tenesteverket i staten, fylket og heradet. Dette vil lyfta fram eit verdfullt og sermerkt drag i norsk mål og kulturarv, og me held jamstelling for ei demokratisk rettferdssak.

Ivar Aars. Einfrid Perstølen. Arne-Ivar Kjerland. Jens Brekke. Eli Freim. Johannes Gjerdåker. Jostein Krokvik. Håvard Tangen. Øyvind Bremer Karlsen. Ragnhild Ås. Arild Torvund Olsen. Lise Kvande. Mattis Stavang. Jon Ous. Vincent Eye Færavaag. Øystein Njål Nordang. Ingvild Aursøy Måseide. Johan Krogsæter. Kari L. Bjørnsvik. Andreas Bjørkum. Kjetil Aasen. Gudmund Harildstad. Lars Bjarne Marøy. Magnus Bernhardsen. Inger Johansen. Magne Myhren. Geir Ole Kjerstadmo. Inger Indrebø Eidissen. Asbjørn Eidissen. Frøydis Lehmann. Håvard Moe. Knut Ødegård. Helge Årøen. Johan H. Grimstad. Filip A. Stokkeland. Dag Hagen Berg. Olav Torsheim. Olav Nesje. Arne Holmin. Kai Hunstadbråten. Oddvar Støme. Sigbjørn Heie. Jaul Haganæs. Jon Askeland. Klaus Johan Myrvoll. Johan A. Schulze. Bjørn Tormod Ringdal. Sigrid Omland Hansteen. Sigurd G. Helle. Svein E. Kvamsdal.

Sagt:

Hjå det upplyste folket

Me må lita på individuelt mod til å halda oppet det reine norske merket og kollektiv vilje til å mynstra motstand mot nedvalsing av norske serdrag i framtidi òg. Det er hjå det upplyste folket me kann venta velvilje og samhug, ikkje hjå ein nøgjerekande og skylnaus stat.

Håvard Tangen i *Høgnorsknytt nr.2/99*

Verping

Det er slutt på den tida då høner berre skulle verpa.

Cecilie N. Seines i *Dag og Tid*

Sjølvtekst

Skal me ha eit norsk folkemål i dette landet, kjem me ikkje utanom den nedervde forma på landsnamnet. So får dei som vil drive med språkleg sjølvtekst, gjere det.

Johan Krogseter i *Dag og Tid*

Feminisme

I

Menn sine hovudåtak på feministane og kvinnefrigjeringa går på kjønnskvotering og spotting av feministar som mannshatarar og stygge – som om det siste skulle gjera kampen mindre legitim.

II

Ta kvinna der det gjer mest vondt – utsjânaden! Det attributtet har vore kvinnna sitt fengsel og salsobjekt i altfor lang tid.

III

Me er langt frå å frigjera oss frå maskeraden når silikonprosenten går opp og feittprosenten ned.

IV

Eg etterlyser, som Eva Lundgren, dei feministiske forskarane. Når har dei tenkt å koma på banen?

V

Menn er kanskje likevel mindre virile enn dei gjev uttrykk for, sidan dei ikkje vaskar koppene og ryddar huset kvar dag.

Mette Løkeland-Stai i *Dag og Tid*

Å preika fred

Å preika fred når ingen tenkjer på ufred, er ein gild sport, som lett finn ihuga dyrkarar. Fullt so lett er det ikkje å finna nokon, som arbeider for fred, når krigssuggestionen held på å taka eit folk. Her trengst det ei sanningsevne og ein karakterstyrke, som er sjeldsynt.

Nikolaus Gjelsvik i *«Utanrikspolitiske tankar»* 1927

Ein ukjend Kierkegaard

Av K. E. Steffens

Flemming Chr. Nielsen:

Ind i verdens vrimmel

Søren Kierkegaards ukendte bror

Holkenfeldt, Lyngby, 1998

Paludans Antikvariat i København hadde alt i oktober i fjor fått inn eit eksemplar av denne boka, og eg noterte og fekk ordna med eit meldareksemplar frå forlaget. Peter Christen og Søren Kierkegaard hev interessert meg i fleire år, og eg visste godt at der var ein tridje bror, Niels, som døydde ung i Sambandsstatane. Eg hadde nemleg lese Carl Welzers *Peter og Søren Kierkegaard* (1936), der Niels og lagnaden hans er dokumentert i lag med mykje anna forvitneleg stoff bygt på brev og dagbøker. Det er denne broren som er «den ukendte Kierkegaard», og Flemming Nielsen hev på framifrå vis nyttat det vesle kjeldetilfanget som finst og arbeidt idugt for å finna nytt slik at den tragiske lagnaden åt Niel stig levande og klårt fram for lesaren.

Niels Andreas Kierkegaard vart fødd i København i 1809 og hadde fem eldre sysken, og fem år seinare kom den yngste i flokken til verda: den verdskjende filosofen Søren Aaby Kierkegaard (1813-1855). Den fire år eldre broren Peter Christian (d. 1888) vart merkt av Grundtvig og hans rørsle og var snaudt mindre intelligent enn Søren, men mangla hans kreative evne og trong til skriftleg sjølvrealisering. (Han hadde derimot ei fenomenal evne til munnleg framstelling).

Mange vitnemål syner at dei store intellektuelle evnene kom frå faren, den rike rentenisten og tidlegare hosekræmaren som kom frå ringe kår i Vestjylland. Men det er òg på denne sida me finn den hangen til tungsinn og gruvling som hjå sume i ætta førde til mental sjukdom.

Den tragiske lagnaden til Niels Kierkegaard heng saman med at han, trass i hug og lyst til det boklege, lydde og underordna seg faren som hadde etla honom til forretningsmann. Han kom i handelslære hjå ein verbor, grosserer Johan Christian Lund, og i 1828 fekk han stilling som handelskontorist i ein «Mode og Manufactur-Varehandel» som ein ven hadde byrja med. Av dei uprenta livsminna til venen Peter Munthe Brun (kjend jurist av den norske Munthe-ætta) gjeng det fram at

Niels, som var «en munter selskabsbroder» vart «behandlet som skumpel-skud», og i 1832 drog han til Sambandsstatane med voner om kontaktar, hjelp og framgang som det syntet seg var heilt urealistiske. Han lærde seg nok språket og las «de bedste engelske Forfattare som jeg ikke kjendte syndelig til før», men det skapte òg eit sakn etter det heimlege, og hadde han hatt «de nødvendige danske Bøger, vilde jeg give mig til at studere mit Modersmaal til Grunden» (i brev til broren Peter).

Han røynde at han var kumen til ein «money making nation» og «Hjemmet for enhver Haandverker», men diverre ikkje i hans yrke «da Amerikanerne ikke har Mangel paa nogen i det Fag».

Uflaks, tæring, daude, slik vart Niels Kierkegaards liv i Amerika. Han døyde i september 1833 i byen Paterson i staten New Jersey og vart godt stelt både åndeleg og materielt då han låg på det siste. Men det kom som eit sjokk for faren at Niels berre hadde fortalt om mora og syskena sine til presten; der var ikkje eitt ord om faren i brevet frå pastor Ralph Williston som var adressert til Anna Kierkegaard. Mikael Kierkegaard vart so uroa av dette at han fekk sonen Peter til å skriva etter næraare opplysningar, men der kom aldri noko svar som syntet at Niels hadde tenkt på og ytra seg om faren.

Nielsens bok byggjer på grannsamt kjeldestudium, og han hev på framifrå vis gjort Niels Kierkegaards liv, lagnad og miljø levande og interessante for lesaren. At det ikkje er berre dei «store» personlegdomar som kan fascinera, syner denne fine og velskrivne livsskildringa på ypparleg vis.

O.G. Ueland 200 år

(1799-1870)

Den 28. oktober 1799 vart bondehovdingen Ole Gabriel Ueland fødd i Lund i Dalane, Rogaland. Han sat på Stortinget frå 1833 til 1869, og storparten av tidi var han den uumstridde leidaren for bondeopposisjonen.

Lite jubileum

Av Arne Horge

I år er det 250 eller 251 år sidan kunstmålaren Gottlieb Christian Welte vart fødd. Det er eit lite jubilem. Kvar han vart fødd, veit eg ikkje. Kanhende i Tyskland, etter namnet å døme, kanhende var han av tysk slekt i Estland, som han måla eit hugtakande bilæte ifrå i 1783: «Poltsamaa loss ja kirik talved».

Eg var på ei utstilling i Estlands kunstmuseum i Tallinn og såg barokkunst av alle slag, målingar, skulpturar, innbu, klæde, bruksting og prydtig. Og dei gamle kvinnene gjekk stillsleg ikring og var smålåtne kjennarar, der som elles. Eg spurde ei av dei, ei nydeleg ei, mjå, vakkert kledd i grått, finsleg måla i andletet, og med ein ljós pelskant på huva som eit lett brus kring hovudet, eg spurde henne kva tittelen på bilætet tydde. Ho svara meg på tysk: «Poltsamaa Schloss und Kirche im Winter». Ho fortalte at Poltsamaa ligg på vegn mellom hovedstaden Tallinn og universitetsbyen Tartu i sudaust.

Det var eit stort bilæte, mest frå golv til tak. Poltsamaa slott og kyrkje og ein krull menneske og hestar var på meisterleg vis råma inn av ei mergstelande, uhyggleg endeløyse i snjø og kjøld her på kanten av det som den gongen var det russiske imperiet. Den einaste som såg ut til utan mein å kunne berge seg og yrke i denne endeløysa og einsemi var ein bondemann på veg framme med

two uksar framfyre eit forlass. Tsar Peter den store var også med meg her på utstillingi, og svenskekongen Karl 12., i skulptur og bilæte. I Den store nordiske krigen gjekk Karl 12. mot Russland. Eg kom i hug kva Stephen Graham skriv um dette svensketoget i den tjukke boki si um tsar Peter: «So byrja då den fælslege vetteren 1708-1709. Fuglane fraus fast til greinene. Ingen kan skjøne korleis svenskane leid. Kanonene deira vart burte i snjøfennene. Hestane sturna av kjøld og utarming, og ammunisjonen vart øydelagd». – Peter kunde trygt yverlata svenskene i Guds hender, som skrivi står, og Gud brydde seg inkje meir med svenskane enn at kong Vetter fekk gjera med dei som han lysta. Og våren kom med nederlaget ved Poltava 28. juni for svenskane og kong Karl 12.

Eg stod framfyre bilætet av Gottlieb Christian Welte og kjende dåmen av snjø, kjøld og endeløyse. Og eg laut på sett og vis orsaka Karl 12. Han levde dagane sine fyre Gottlieb Christian Welte og hadde ikkje hatt råd med å taka mot åtvaringi som låg i bilætet. Napoleon og Adolf Hitler derimot, dei burde ha visst betre, tenkte eg. Ikkje sendt folk og dyr inn i ufatelege lidingar i snjø, kjøld og endeløyse. Men når fåkunne, vondskap og yvermod rår på toppen, og gale skulde vera, var det kanhende best lell at det gjekk som det gjorde. Snjøen, kjøldi, endeløysa og einsemidok ingen skade av det.

Ingen einskild eig målet, heller ikkje staten

Ein lesar fortel at han sjeldan hev vore so glad som etter landsmøtet Noregs Mållag fordi me i dag hev ei eigi høgnorskørsla som målfolk kann melda seg inn i. Han er glad fordi han kann vera med i lag der det fell ingen inn å driva kompromiss eller kjøpslåing med målet. Ingen hev rett til å kjøpslå og hestehandla med målet; dei eig ikkje målet, heller ikkje staten eller det sokalla Språkrådet. Målet høyrer heile folket til, dei ættleder som gjekk fyre oss, dei som lever no og dei som kjem etter oss. Han legg til at når me hev ei slik rørsla, so må me stydja henne – ikkje minst i pengevegen!

Wittgensteins språkfilosofi

Av Eyvind A. Dalseth

Ludvig Wittgenstein (1889-1951) hev vorte sers kjend og lite skyna, men so er filosofien hans også vanskeleg tilgjengeleg. Det gjeld for både dei to hovedverki hans, *Tractatus logophilosophicus* (1922) og *Philosophische Untersuchungen* (1953). Wittgenstein hev dominert språkfilosofien dette hundradåret, og han er upphavsmann til to ulike teoriar um språket.

1. Den fyrste teorien i Tractatus.

I denne tettkskrivne boki argumentarar Wittgenstein for at språket er eit bilet. Ei setning avteiknar tingi. Det er ei tilordning mellom setningi og tingi. Språket som heilskap er som eit kart over eit terrenn, som avteiknar tingi. Det meiningsfulle er identisk med det som let seg avteikna i setningar.

Wittgenstein sluttar boki si med ei tilvising til det mystiske: «Wovon man nicht sprechen kann, darüber muss man schweigen». Dette hev ført til ei viss interesse for religion og religiøs språkbruk i wittgensteinsinspirerte krinsar.

Med teorien sin um at det meiningsfulle er det som let seg avteikna, er Wittgenstein i realiteten far til fjerrsynsalderen. Han rullar

øg opp digital logikk i Tractatus som kann nyttast i fjerrsynsteknologien.

2. Eit millomspel.

Wittgenstein heldt opp å filosofera i ti år etter Tractatus. I magistergradsarbeidet mitt frå 1965 viser eg koss Wittgensteins interesse for matematiske grunnlagsproblem førde han tilbake til filosofien. I skrifter frå denne millomperioden som først seinare er utgjevne, dryfter han Russells teori um at matematikk eigenleg er logikk, og han avviser denne teorien. Matematikken stend på eigne bein. Wittgenstein sjølv stend for ein art konstruktivisme i matematisk grunnlagsfilosofi. Matematikk er konstruerte spel.

Det er i tilknyting til den matematiske grunnlagsteorien at Wittgenstein i den seinare perioden utviklar ein ny språkfilosofi.

3. Den seinare språkfilosofien.

Den seinare språkteorien kann me kalla den funksjonalistiske. Slagordet er «the meaning is the use», «nur im Strome des Lebens hat ein Wort eine Bedeutung». Eit språkuttrykk fær berre mening ved ein brukar i ein viss situasjon som Wittgenstein kallar ein teknikk

eller ei livsform. Jacob Meløe som hev utvikla denne teorien, kallar det praksis.

Den seinare språkteorien til Wittgenstein er også ein spelteori. Språket er spel, språkspel. Språket er noko sui géneris (av eige slag), noko som berre menneski hev.

Det meiningsfulle vert no auka til å femna um det som ikkje let seg avteikna. Det er mange språkformer, kvar med sin eigen spellogikk. Dette vart utbygt i ei heil grein av filosofien i England på 50-talet og 60-talet, oxfordfilosofien. At meiningsligg i ordet bruksnåte, hev interessante konsekvensar for alle språkrørsler – medrekna nynorskørsla. Det er i bruk språket viser kva det er.

Interessa for Wittgenstein tykkjест ikkje minna. Eg hev lenge vore burte frå filosofien hans som eg tykte munna ut i pessimisme. Dette hev filosofen G. H. von Wright spunne vidare på. Men kanskje hadde Wittgenstein gjennom pessimismen ein positiv bodskap for framtid i nye livsformer.

Litteratur:

E. Dalseth: Matematikk, språk og filosofi. Del 1. Utviklingen av Wittgensteins grunnlagsfilosofi. Bergen 1966.

K. E. Tranøy: Wittgenstein. Vestens tenkere. Oslo 1995.

Ein vitskapleg poet med røter til Rilke

Av Ronny Spaans

Det antikke Pompeii – skriv poeten Durs Grünbein (f. 1962) i artikkelen «Vulkan und Gedichte» i essaysamlingi «Galilei vermisst Dantes Hölle» (1996) – vart øydelagt av eit vulkanutbrot og alt vart gravlagt av lava. I vår tid har ein funne spor etter dei gamle innbyggjarane – alt frå beinrestar av kopulerande par til fragment av ei dikt bok skriven av ein viss Philodemus. Grünbein fortel vidare um ein liknade lavahaug i dagsens vestlege verd – søppelhaugane i utkanten av den moderne sivilisasjonen. Det er her Grünbein leika som liten unge og fann minne etter det barokke Dresden, heimbyen sin, og alskens avfall vi kastar frå oss.

Det er dette stoffet den tyske poeten Grünbein byggjer på. I vår kom den fjerde diktsamlingi hans ut, «Nach den Satiren», og med den – i tillegg til Georg Büchner-prisen han fekk i 1995 – har han sikra seg plassen som den store tyske poeten i nittiåri. Han høyrer til ein generasjon diktarar som med attergangen til den austtyske kommunismen i minne ikkje trur på dei store ideane. Og med dikt som fylgjer dei gamle metriske reglane til liks med dikt av to andre unge tyskarar, Bettina Rosky og Alexander Nitzberg, analyserer Grünbein den vestlege sivilisasjonen lik ein flittig arkeolog. Han finn råkande bilet i alt frå leksikon til biologiske lærebøker. Og fjernt frå politisk diktning og språkproblematikk syner den illusjonslause diktaren fram myrke sidor av samfundet utan melankoli eller klisjear. Det er heller ein stoisk og uaffektert dåm over diktarskapen.

Durs Grünbein debuterte i 1988 med diktsamlingi «Grauzone morgens», der han alt før murens fall skriv gjenom ei klår åtgåingsevne og stundom med sarkasme um det utmødde austtyske samfundet. Han held fram i same sardinske tone i «Schädelbasislektion» (1991), der diktaren med ein vitskapsmanns interesse for arkeologi og kjemiske prosessar utforskar grensone millom hjerne og kropp – grenseumrådet til fornuften. I dei to neste bøkene endrar han språket. «Falten und Fallen» frå 1994 inneheld millom anna lange episke skildringar frå barndomen i Dresden til eit grottemenneskesesliv, medan «Den Teuren Toten» frå same året, som er hans mest samanhangande diktbok, er eit gravmåle i mønster av inskrripsjonar frå antikkens heltar. Men i dei 33 epitafia på aleksan-

drinsk versemål og jambisk trimeter handlar det um kuriøse dødsfall til vanlige menneske som han har funne i tabloidtidsskriftene. Teknikken med å overføre klassiske former til dagsens samfund kjenneteiknar òg den siste diktsamlingi hans.

Med tittelen «Nach den Satiren» meiner Grünbein tidi etter satirane til den romerske satirkaren Juvenalis. Boki inneheld dikt fordelt på heile 200 sidor. Ikkje berre storleiken på boki, men òg emnekrinsen er utvida. Grünbein, som tidlegare nøgde seg med rolla til den snusande hunden i utkantumrådi til den moderne sivilisasjonen, trekker no parallellar til den trøyte livskjensla i slutten av Romarriket, slummen i Firenze og det amerikaniserte Turist-Karibia, og til ei kjensle av framandgjering i Columbus sitt møte med det nye kontinentet og i diki um Baudelaire. Diktspråket er vorte metrisk fastare i denne samlingi – han skriv millom anna sonettar – og mindre svermlyndt. Det verkar som han no for ålvor har teke steget attende til sine antikke førebilete og meisla diki ut i klåre, reine former. Men verkemidli er dei same. Grünbein dveler enno ved éin ting og studerer han frå forskjellige kantar før han finn fram til vittige poeng. Eit døme er det niande diktet i serien «Asche zum Frühstück»:

Om dagsavisene

(Til norsk ved R.S.)

*Eg har ete oske til frukost, det svarte
Støvet som fell frå avisar, frå nyprenta
spalter
Og av opprør blir det ikkje flekkar og ein
tornado står stiv.
Og det tykkjest meg som dei parlerande
normone smatta*

*Då krigen i sportsdelen byrja med støtte
frå ein aksjekurs.*

*Eg har ete oske til frukost. Dagsdieten
min.*

Og frå Clio, som alltid, ingen drapsord.... Då ved

*Samanbrettinga rasla blada som gys på
mi hud.*

Grünbein når kanskje høgast i desse diktider han med konsentrerte sansar finn dei rette nyansane ved tingi og ofte minner um den tidlege tyske 1900-talsdiktningi med forfattarane Gottfried Benn og

Rainer Maria Rilke. Til dømes diktet «Einer Gepardin im Moskauer Zoo» som får fram den same innestengde villskauen i siviliserte umgjevnader som hjå Rilkes «Der Panther».

Dei groteske skildringane og frekvensen av ord som «skalle» og «beinknok» kan verke skrämande. Men ein må ha i tankane at når diktaren set ting på spissen er det einast eit middel for å syne fram det hjartelause i samfunnet. Han kunne heller lastast for dragnaden mot teori. På slutten av diktsamlingi er det seks sidor med merknader, og den sprenglærde akademismen kan ofte vera meir til bry enn til bate. Det hindrar likevel ikkje at vi skjønar den kresne poeten. Diktsamlingane sel godt i Tyskland og utval finst i svensk og dansk umsetjing, «Biologisk vals», som vart utgjeven i Sverige i år og «Celebratis og andre dikt», som kom ut på den danske marknaden i 1996.

Til slutt skal det nemnast at samlingi «Den teuren Toten» er komen i norsk språkdrakt med tittelen «Til de dyrebare døde», umsett av Morten Claussen (Bokvennen forlag 1997).

FØRDE-FESTIVALEN 10 ÅR

Førde Internasjonale Folkemusikkfestival som vart avslutta sundag 11. juli, var sers vellykka. Dette var den 10 festivalen. Den fyrste var i 1990. Det var difor bede inn ein del grupper som hev vore på festivalen tidlegare, millom anna det georgiske koret Fazisi, Boys of the Lough frå Skottland, og Irland og Rumillajta. Festivalen i år sette ny rekord med 30.500 gjester, og dagleg leidar Hilde Bjørkum sejer ho er sers godt nøgd med festivalen i år. Vestmannen sin utsende var på dei flesste festivalane, og nivået hev vore høgt heilt frå starten. Det georgiske mannskoret Fazisi gjorde like stort inntrykk i år som då dei sist gjesta festivalen. Og dei framførde «Ja vi elsker» like kraftfylt som då. Nemnast må og det russiske kosakkensemblen frå Krasnodar og Stefan Bucur ensemble, som var ein fullgod avløysar for Taraf de Haidouks. Festivalen er gjort mogleg ved dugnadsinnsats frå 350 friviljuge og aktiv medverknad frå Førde kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Helge Liland

Medaas og Skauge heidra

Two spelemenn frå Nordhordland, revyskodeselaren Ivar Medaas frå Alversund og spelemannen Magnus Skauge frå Lindås vart utnemnde til heiderslagsmenn i spelemannslaget «Fjellbekken» på årsmøtet nyleg. Ivar Medaas er landskjend både som trubadur og folkesongar, han kom med i «Fjellbekken» alt i 1957, og i 1954 spela han seg upp i A-klassa på hardingfela. Magnus Skauge frå Lindås kom til Bergen i unge år og hev vore med i laget sidan 1964. Han hev samla mykje folke-musikk frå Nordhordland og hev vore fast spelemann i bygde- og bondeungdomslag i Bergen.

Bæ desse fekk diplom og boki *Lagssoga um Landslaget for Spelemenn*. På same møtet vart ein annan heiderslagsmann, Oddmund Dale, heidra med ei gåva. Han hev vore styremann og kassastyrar i «Fjellbekken» i på lag 40 år og hev skrive hundradals slåttar på notar for Arne Bjørndals samling på Universitetet i Bergen.

Formannen, Ingrid Gjertsen, styrde med desse heidringane. Ved valet bad ho seg fri for attval, og ny formann vart Bodil Østmo-Sæter. Varaformann vart Finn Vabø, og Ingrid Gjertsen vart vald til kassastyrar, og Salmund S. Jarane til skrivars. Med i styret kom òg Jan Olsnes. Ettersynsmenn vart Ludv. Jerald og Henrik Børslid.

Laget hev fenge kulturmildar gjennom

Norsk Musikkråd, og det er saman med mange andre lag med på tilskipingi Kulturbreen Bergen 2000. «Fjellbekken» hev no 6 heiderslagsmenn. Attåt Medaas og Skauge er det Oddmund Dale, Ludvig Jerald, Finn Vabø og Salmund S. Jarane. Årsmeldingi fortalde um ikring 30 ævingskveldar og mykje aktivitet elles.

Ludv. Jerald

VETERANBÅT-FESTIVAL I BERGEN

Som ein lekk i Bergen som europeisk kulturbry år 2000 skal det skipast til ein *veteranbåtfestival i Bergen* 3. - 6. august 2000. Festivalen er ein del av kulturbyprogrammet, og tilskiparar er m.a. Norsk Veteranskipsklubb, Veteranskiplaget Fjordabåten og Nordhordland Veteranbåtlag. Også andre lag og organisjonar vil vera med på denne tilskipingi. Torsdag 3. August vil dei gamle skipi samla seg på Byfjorden, og deretter stemna inn Vågen. Det vil gå båtar i dei gamle damskipsrutone, og det er meining at heile Vågen skal skipast um til ein sumardag i 50-åri. Laurdag vil alle damskipi gå ut frå Vågen slik dei gjorde fyrr i tidi, og skipi som går nordover til gå um kapp til Salhus.

Helge Liland

Kulturguide for Bergen

*Norvall Skreien:
Bergen kulturguide – fra A til Å*
Kunnskapsforlaget

Bergen hev eit framifrå godt *Bergen Byleksikon*, og ei *Bergen Bys Historie* i fire digre band. Frå tidlegare tider er det kome mange historiske verk, og dertil serlege bøker um personar og institusjonar som hev medverka til å gjera byen til det han er. Hendige opplysningsskrifter for turistar og andre som gjestar byen ligg fyr i stort tal.

Men fyrst no er det kome ein «Bergen Kulturguide». Norvall Skreien er forfattar, og boki syner at han er rette mannen til å samla dei mange kulturelle trådane. Han hev vore kulturjournalist i Bergen gjennom eit langt liv, og han hev ein kjennskap til kulturbreen som er eineståande. Og so hev han sans for layout [bokbunad]. Det er ei frygd for augo å sjå dei mange fullkomne illustrasjonane.

Tekst og bilete vitnar um solid kjennskap til alt som krinsar um kultur. Her er tilmed bilete og opplysningar um personar som ikkje hev butt i Bergen, men som hev fenge gator uppkalla etter seg. Eg tenkjer på Aasmund Olavsson Vinje og

Ivar Aasen. Skreien stadfester m.a. det faktum at norsk målstrev byrja i Bergen! Ivar Aasen kom i 1841 eins ærend hit og oppsøkte Bjørgvin-bispen Jacob Neumann og synte bispen m.a. ein grammatikk yver sunnmørsmålet. Det var modig gjort av ein ung mann, og det førde til at Neumann skaffa Aasen det stipendet frå Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab som gjorde det mogleg å gjenmföra ei granskarferd kring i heile landet, granska dialektar og skapa eit skriftspråk som hev løyst ut rike diktargivnader. Det vart ei ferd på fire år og eit livslangt språkleg dyrkingsarbeid. Utan biskop Neumann hadde dette ikkje vorte mogleg. Var ikkje dette verdig ein kulturbry?

Skreien hev òg fenge med arbeidet for norsk målreising og folkemusikk. Han skriv um Vestmannalaget som skipa den første kappleiken på hardingfela og berga den skatten som norsk folkemusikk er. Han skriv at kappleiken var i 1897; men det var 1896. Um Håkonshallen fortel han at restaureringsarbeidet kom gang etter upptak av J. C. Dahl og Lyder Sagen, og at det var i gang frå 1880 til 1895. Det er utelate at det var Vestmannalaget som

Kva er linne og sterke hokynnsord?

Å skilja millom sokalla linn og sterk bøygning for hokynnsord er viktig i tradisjonell nynorsk – høgnorsk – siden sterke hokynnsord skal ha *i-ending* i bundi form eintal, medan linne hokynnsord skal ha *a-ending*. Me held oss her til det som stend i Gerh. Haaland «Norsk Grammatikk» (1932):

Sterk bøygning: Alle hokynspord som ikkje endar på *ljodveik -e* hev sterk bøygning. Dei fleste hev fleirtal på *-er*. (*Skål, skåli, skåler, skålene: Elv, elvi, elvar, elvane. Bok, boki, bøker, bøkene*).

Linn bøygning: Alle fleirstava hokynnsord som endar *ljodveik -e* fær linn bøygning. Dei hev fleirtal på *-or, -one*. (*Vise, visa, visor, visone*).

Skiljet millom linne og sterke ord kom klårare fram i gamalnorsk. I upphavleg Aasenmål enda linne hokynnsord i ubundi form på *-a*, og bøygningi der vart då: *Visa, visa, visor, visorne*. Bøygningi på *-a* er lovleg i skulen, men *-r* i bunde fleirtal hev vore forbode sidan 1917 (*visone*). Inkjekynnsord fleirtal hev ending på *-i* (husi, epli).

fekk det arbeidet gang etter at fyrste tiltaiki frå Dahl og Sagen ikkje fekk tilslutnad. Men i artikkelen um Vestmannalaget stend det at det laget var med på restaurengi.

Dette er einskildting som ikkje må skyggja for alt det me finn i denne Bergensguiden. Me fær jamvel vita at Ivar Aasen ikkje våga seg til Vestmannalaget fordi Henrik Krohn var so god talar at Aasen visste at på *det* feltet kom han til kort.

Til bolken um Strilane må det nemnast at biletet av trubaduren Ivar Medaas ikkje er det rette. Det er Reidar Bø som er avbilda.

Og so hev boki bilete av mange minnesmerke og skulpturar i byen: Chr. Michelsen, Henrik Ibsen, Ludvig Holberg, Nordahl Grieg, Edv. Grieg, Ole Bull, W. F. K. Christie, Kristian Bing, Rolf Berntzen og mange andre. Det nyaste – Kyrremonumentet – er òg med. Men Snorremonumentet i Dreggen vantar.

Det er i det heile små misgrip eg hev funne. Og dermed: Alt i alt eit solid arbeid som tener Norvall Skreien og hjelparane hans og forlaget til æra.

Ludv. Jerald

Minne frå Hordaland

Kjell Thomsen: Gamalt frå Hordaland og eigne minne
Setesdalsforlaget, Valle, 1999

Det eg saknar i denne boki, er nokre samla innførande ord um forfattaren. Um det ikkje trengst i Bergen og Hordaland, fortener boki lesarar andre stader, og sume vilde vel setja pris på ein liten presentasjon. Men bokskriven fortel elles um seg sjølv gjenom boki.

Boki talar for seg sjølv. Her er forteljingar og sognor yver 40 store sidor (A4-format), serleg um spelemenn, kappleikar og hendingar frå spelemannslivet. Det heile er lett og godt fortalt, og på eit betre mål enn me ofte ser, høgnorsk. Me fær høyra livfulle minne frå Nordhordland, Bergen, Fana, Voss, Hardanger, Kvinnherad; det vert fortalt både um spelemenn og felemakarar, og her er med illustrasjonar og nokre notar. Og etter di spelemannslivet strekkjer seg vidt kringum i landet, med personlege og andre tilknytingar, kjem det glimt ifrå andre stader enn Hordaland.

Me finn soga um brudlaupet til Gjerki Haukeland frå garden Haukeland der det no er sjukehus. Soga er frå 1800-talet då den vakre Gjerki var trulova med spelemannen Øystein Lurås frå Telemark som gav henne eit sylvbelte i trulovingsgåva. Men då Øystein Lurås kom att med gjester heimanifrå til brudlaupet, heldt Gjerki brudlaup med ein annan. Øystein spela i brudlaupet, korso, og frå dette høvet er gangaren som seinare fekk namnet «Gjerki Haukeland». Då Øystein dansa med henne, reiv han av henne sylvbeltet, og drog deretter til gjestegarden med fylget sitt, der dei tura brudlaup utan brur. Av slåtten kom det seinare ymse variantar.

Vestmannalaget er umtala, millom anna den første kappleiken som Vestmanalaget stelte til i 1896. Og spelemannslaget «Fjellbekken» er med. Forvitneleg er det å lesa um Komedia-teatret.

Arne Bjørndal fær, som rimeleg er, ei breid umtale. Saman med ei stor mengd andre. Sognor um Ole Bull er ikkje utegløynde. I 1833 kom Hop-ætti til Fana frå Modalen. Hop-spelemenne merkte merkte seg ut med spelannskunsti si, og til denne ætti høyrer forfattaren Kjell Thomsen. Han tok likevel til i fyrsteklassa på Dragefjellets skule, då

foreldri ei stutt tid budde i Bergen. Frå Fana er mange spelemenn nemnde, og like eins frå Voss, for «Vossebygdi hev alltid stade i ei serstilling på grunn av folkemusikken». Me hugsar Ola Mosafinn, Sjur Helgeland, Magnus Dagestad o.m.fl. Dei gamle spelemenne hadde nokre føle stev til slåttane; men ut ifrå si tids skikk såg ikkje dei gamle noko gale med stevi.

I Hardanger budde bokskrivaren ei tid etter krigen hjå Jakop Ystaneset i Kinsarvik. Den tidi var alt folket mykje upptekne av felespel, «kvar einaste bonde der innetter strondi var levande interesserte». Han fann den gongen ein viss skilnad i so måte på Sørfjorden i Hardanger og Kvam i Hardanger, utan at nokor slutning skal dragast av dette. I Kvinnherad fann folkemusikken grobotn, og me les um ein gut frå Rosendal som møtti huldri og seinare lærde seg ein ven slått av henne, «Malmangernuten». Hordakappleiken i 1998 heldt dei i Rosendal; det var fyrste gongen dei skipa til kappleik der, og tilskipar var Kvinnherad Spelemannslag. Diktarpresten Johannes Carsten Hauck (1790-1872) som voks upp i Rosendal, skrev i minneboki si um spelemannen «Leirdølingen» at han hadde vore bergteken i mange månader og huldrene lærde han uvanleg godt felespel. Hauck trudde at Leirdølingen sjølv hadde sett ut rykti, i tilfelle med god sans for reklame.

Boki er å få frå Setesdalsforlaget i Valle, og eg skulle tru at folk frå Bergen og Rogaland vil ha serleg gleda av henne

Jostein Krokvik

Aksel Sandemose (1899-1965)

Aksel Sandemose var fødd i Danmark av norsk mor for 100 år sidan, den 19. mars 1899. I 1929 busette han seg i Noreg, og han fekk eit stort namn i norsk bokheim. Kjende romanar er m.a. *En sjømann går i land* (1931), *Det svundne er en drøm* (1946), *En flyktning krysser sitt spor* (1955), *Varulven* (1958).

Tilskrifter

Vestmannen

Bladstyrar Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Vestmannalaget

Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14, 5163 Laksevågg
Telefon 55 34 33 77

Ivar Aasen-sambandet

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5145 Fyllingsdalen

Vestlandske Mållag

Formann Lars Bjarne Narøy
Eliasmarki 14, 5163 LaksevågP
Telefon 55 34 33 77

Norrønalaget Bragr

Formann Lars Bjarne Marøy
Tilskrift som Vestlandske Mållag

Målungdomslaget

Prikken yver i-en

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5033 Fyllingsdalen

Norsk Bokreidingslag

Postbok 684, 5001 Bergen
Telefon 55 31 66 29

Høgnorskringen

ved Håvard Tangen
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10

Norsk Målungdom

Øvre Slottsg. 5, 0157 Oslo
Telefon 22416155 / nmu @ nynorsk.no

Noregs Mållag

Kirkegata 32, 0105 Oslo
Telefon 22 47 71 00 / Faks 22 47 71 01

Ivar Aasen-sambandet

Ivar Aasen-sambandet er lands-samskipnad åt vestmennene og høgnorskrørsla. Sambandet arbeider for målupplysning, måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og krev i nynorsk full jamstelling for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet hev ei sergjerning i norsk målrørsla. I Sambandet kann lag og einskidlemer vera med, og du må gjerne meldt deg inn i mållag der du bur og beinveges i Sambandet. Skriv deg inn!

Årspengar for beinveges innmelde kr. 50,-.

Innmelding til kassastyraren:

Ivar Aasen-sambandet v/Kolbein Totland, Totlandsvei 370, 5050 Nesttun.

Telefon 55 10 02 48

Postgiro 0814 20 27 209

Norsk namnelag

Norsk namnelag (NNL) har til føremål å vekkja interesse for og styrkja kjennskapen til namn, namnevitskap og namnvern. Det gjeld stadnamn, personnamn, namn på husdyr osb., dvs. heile namneskatten i samfunnet, medrekna samiske og finske (kvenske) namn. Dette arbeidet skal gjerast såleis at det kan vera til gangs for folk og land i det heile og vitskap og kultur særskilt.

Laget skal vera ein bindelekk mellom alle som har interesse for namn og namnegransking, og det skal ta opp samarbeid med vitskaplege institusjonar og offentlege styresmakter.

Den viktigaste oppgåva til namnelaget er å fremja allmenn kunnskap om og kjennskap til namn og namnegransking. Laget skal dessutan驱ra kurAsverksem og stø innsamlingsarbeid og utgjeving av skrifter og bøker som har med namnegransking å gjera.

Laget har berre individuelle medlemmer. Organisasjonar og institusjonar vert rekna som einskildmedlemer. Alle vert medlemer av laget når dei tingar tidsskriftet som laget gjev ut. Lagspengane er for tida 150 kr.

Namnelaget gjev ut tidsskriftet Namn og Nemne og meldingsbladet Nytt om namn. Tidsskriftet kjem éin gong om året, meldingsbladet to.

Tidsskriftet er den viktigaste publikasjonen til namnelaget. I Namn og Nemne vert det publisert namneartiklar av ulikt slag, både vitskaplege artiklar og artiklar av meir populærvitskapleg karakter. Her er artiklar om einskilde namneklassar, namnetolkingar, namngjeving, normering av namn, namneteo-

retiske spørsmål, etymologiske problemstillingar, busettingshistorie og namn, namn og kulturhistorie osb. I tidsskriftet finst det også namnfaglege diskusjonar og kommentarar til aktuelle namnespørsmål. I kvart hefte finst det meldingar av viktig norsk og nordisk namnelitteratur. Med jamne mellomrom kjem tidsskriftet med register over namn og namnelekkar som har vore omtala i tidlegare hefte, og hefta kan såleis nytast til oppslag o.l.

I meldingsbladet finst opplysningar om konferansar og seminar, oversyn over og omtale av nye hovudoppgåver, kommentarar til aktuelle namnesaker, oversyn over klagesaker, orientering om ny namnelitteratur, informasjon frå namnelaget, mindre artiklar osb.

Tidsskriftet og meldingsbladet har stoff som er av interesse både for lek og lær. Stoffet representerer ulike namneinteresser, og det gjev eit representativt bilet av kvar norsk namnegransking står til ei kvar tid. Å vera medlem av Norsk namnelag er ein grei måte å halda seg orientert om kva som skjer i norsk namnegransking.

Ein kan verta medlem i Norsk namnelag ved å venda seg til Norsk namnelag, Nordisk institutt, Sydnesplassen 7, 5007 Bergen. Tlf. 55 58 24 06. Faks: 55 58 96 60. E-post: gunnstein.akselberg@nor.uib.no

Gunnstein Akselberg

SALME

*Å Herre, når dagen min dimmest mot kveld,
då lat meg din kjærleik få kjenna!
Ja, gjev meg din ande, den heilage eld,
som dauden til livet kan venda!*

*Kom, hyrding og herre i kveldstunda nær
med ljuset, det mektige milde!
Lat alle som her var meg inderleg kjær
få merka din styrke, den stille!*

*Då skal eg få helsa min kveld med ein smil
og kviskra ei takk til di æra,
for alt som eg hadde av synder og tvil
skal øeveleg bortfare vera.*

Ragnvald Hidle

Høgnorskringen

Høgnorskringen er ein landsdekkjande ring som vil reisa nynorsk i sitt «beste lag» (Aasen). I høgnorsknamnet ligg programmet. Open for alle som er samde i grunntanken. Ringen er med i Ivar Aasen-sambandet. Årspengar kr 50,-.

Skriv til:

Høgnorskringen

Grensa 8

0159 Oslo

Telefon 22 33 68 10

Postgiro 0803. 4591343

DAG OG TID

Lyser opp i malmørkret!

*Ring oss i dag og ting avis til spesialpris;
199 kroner for eit halvt år!*

Telefon: 22 33 00 97

Dag og Tid

Pilestredet 8, 0180 OSLO

Tlf. 22 33 00 97 – Faks 22 41 42 10 – E-post: bladstova@dagogtid.no

Nytt riksstyre i Estland

Den 25. mars 1999, same dagen som riksstyret til Mart Siimann gjekk av, vart det meldt at Estland fullt ut studde NATO i krigen i Jugoslavia, og at Estland til og med kunde koma til å sende fotsoldatar dersom NATO også vilde gå til landåtak. Det kosta ikkje Siimann stort å bruke store ord for å tekkjast NATO, for etter stortingsvalet den 7. mars visste han at eit nytt riksstyre laut taka yver andsvaret, og det vart snart klårt at i det riksstyret vart det ikkje rom åt nokon frå Koalisjonspartiet som Siimann leder. Partiet til Siimann fekk berre sju sete i det estiske stortinget som heiter Riigikogu og tel 101 medlemer.

Nokre dagar fyre valet, um morgonen den 24. februar sat eg og biska på Central Hotell i Tallinn, hovudstaden i Estland, og med mitt eige hovud fullt av upplevelingar frå kvelden i fyrevegen av ei framsynning av operaen La Traviata på Estonia Teater i jugendstil frå 1913 med russarinna Elena Voznessenskaja og litauaren Andrius Bubėzius som Violetta og Alfredo. Ei vaskekjering råkte til å gange framum matbordet mitt, og trass i La Traviata var eg snøggenkt nok til å spørja henne koss ho vilde røyste. Ho snakka russisk, ikkje estisk, men ho vilde ikkje røyste på noko serparti for etniske russarar. Ho vilde røyste på Senterpartiet og Edgar Savisaar, og so vona ho at det gjekk godt med Arnold Rüütel som er i brodden for Bygdefolkpartiet.

Dimed var eg ved rot i estisk parti-politikk, dei som einøygdi stirer mot vest og vil ha marknadsliberalisme utan atterhald, og dei som kan tenkje seg ein styrd marknad, ein politikk noko meir i jamvekt millom aust og vest, og med betre tryggingsnett for menneske som fell igjenom, t.d. store delar av det russiske mindretaket som vaskekjeringi mi hørde til. Sjølv sagt er det sidor ved sume parti som går yver dette deldet, men i grove drag er det rett.

Edgar Savisaar er ein uredd kar og ein hard nagl. I 1988, tri år fyre uppløysingi av Sovjetunionen, baud han inn skiping av ein estisk folkefront for fridom midt under eit underhaldningsprogram på TV-skjermen. Dette var fyrste folkefronten i heile Sovjetunionen. Savisaar ynskte å betre livsvilkåri for småkårsfolk anten dei er estarar eller russarar. Han vil innføre progressiv skattlegging, og i nokon mun vil han ha

På dette kartet stend Leningrad som no er attendedøypt til St. Petersburg

statleg styring med næringslivet og samstundes nytte ut at Estland ligg høveleg til for handel både mot aust og vest.

Det var den estiske nasjonaldagen, fridomsdagen, til minne um vedtaket um sjølvstende på denne dagen i 1918. Vinden peip kring husnovene i Tallinn, det la seg snjøfennar i gatone, og vinden kvirvla snjøen uppetter husveggjene. Utdøri til det tsjetsjenske kulturkontoret stod på gløtt, og snjøen låg innetter golvet, såg eg. Syngjande marsjerte soldatane gjennom Gamlebyen som har sett mange krigarar koma og gå gjennom hundredåri, men denne dagen var soldatane tidt i hjelpelaus utakt i laussnjøen. Ved Vadabusplassen reiv vindkulone i fargeglade pynteband medan president Lennart Meri i talen sin åtvara veljarane mot sjøvrådige politikarar. Alle tenkte på Edgar Savisaar. Også næringslivsleidrarar åtvarar mot Savisaar. Estland vil inkje so lett taka seg att etter smellen i det russiske pengestellet med Savisaar i styringi, hevdar dei. Han er for russiskvenleg, segjer sume estarar.

Lell sigra Savisaar i valet. Senterpartiet vart størst i Riigikogu med 28 tingmenner. Men med Bygdefolkpartiet gjekk det ikkje so godt som vaskekjeringi ynskte sjølv um Arnold Rüütel både var og er ein godt likt kar. Radt frå 1983, under kommuniststyret, var han formann for Det øvste sovjet i Estland, ei stilling han hadde til Det øvste sovjet vart avskipa i 1992. Ved presidentvalet same året fekk Arnold Rüütel langt fleire røyster enn andremannen Lennart Meri, men ved

det at han ikke fekk minst halvdelen av røystene, vart valet etter lovi sett til stortingen, og med det konservative fleirtalet der vart Meri vald til president i staden for Rüütel. Senterpartiet tok nok denne gongen mange røyster frå Bygdefolkpartiet som laut taka til takke med sju plassar i nasjonalforsamlingi. Ei samarbeidsfråsegn som Savisaar og Rüütel har kome med, fær lite å segja av di Savisaar i fyrste umgang ikkje kjem til å skipa riksstyre.

Det var også mange som meinte at ingen av dei to russiske parti-i i Estland vilde nå minstekravet på 5% av røystene av di mange av dei russiske veljarane kom til å sitja heime eller røysta på Savisaar. Det slo delvis til. Dei russiske nasjonalistane fall ut or Riigikogu. Derimot kom Viktor Andrejev med Sameint estisk folkeparti inn med seks tingmenner. Andrejev er snøgg til å peike på at dette partiet har røtene sine attende til det sjølvstendige Estland i millomkrigstidi. Partiet er å rekne for eit sosialdemokratisk parti.

Koalisjonspartiet har i det siste vore i full uppløysing til dels på grunn av indre strid, men også av di partiet vantar so nokolunde klare meininger um politikk. Straks etter valet kunde Siimann tenkje seg å stø eit riksstyre frå sentrum-høgre, men då han ikke vart beden med, valde han å lata Koalisjonspartiet røyste imot at presidenten sette Mart Laar frå høgresida til å skipe nytt riksstyre. So um Edgar Savisaar på sett og vis også kan rekne Koalisjonspartiet inn i flokken sin, vart sigerherren ved valet lell i mindretal i Riigikogu med 48 representantar, sentrum-høgresida hadde fleirtal med 53.

Dagen etter at NATO-bombingi tok til i Jugoslavia, vart riksstyret Mart Laar teke i eid av president Lennart Meri. Tri parti som til saman har eit knapt fleirtal i Riigikogu stend bak riksstyret. Det er Reformpartiet, Pro Patria (For fedrelandet) og Dei moderate. Utanrikspolitisk er det liten skilnad på desse tri. Dei strevar etter medlemskap i EU og NATO for å få knytt næringsliv og tryggleiksordningar vestetter. Størstedelen av opposisjonen er heller ikkje beint fram usamdi i desse måli, men opposisjonen ser ut til å ha fleire tilleggsråd, og han er mindre viljig til å betala for ei snøgg tilnærming. I valkampen er det berre det russiske Sameint estisk folkeparti som

høgt talar mot NAO.

Innanriks er det derimot stor skilad på riksstyreparti-i. Reformpartiet er eit reinspikka marknadsliberalistisk parti. Pro Patria har som namnet segjer til hovuduppgåve å hegne um serskilde estetiske verdiar, t. d. språket, men partiet har også sosiale drag ved sida av å arbeide for ein fri marknad. Dei moderate er bygd upp av fleire parti der hovudtyngdi har eit sosialdemokratisk syn i samforståing med marknadskrefte-ne. Dei tri parti-i skal ha fem riksstyremedlemer kvar, og i Riigikogu har dei i nemnde rekkjefylge 18, 18 og 17 plas-sar. – Dette kjem aldri til å halde valbolken ut, segjer Peeter Kreitzberg, nestformann i Senterpartiet, riksstyret kjem snart til å gå upp i limingi.

Den nye statsministeren, Mart Laar frå Pro Patria, er berre 38 år, men lell har han vore statsminister i Estland tidlegare, frå 1992 til 1994. Han laut gå av etter å ha fenge Riigikogu mot seg på grunn av ein våpenhandel med Israel og eit uklårt sal av rublar då Estland gjekk burt frå rubelen og sette inn den gamle pengeiningi «kroon» i 1992. I vest var Mart Laar namnjeten for den snøgge umsnunaden til marknadsøkonomi i Estland, medan han samstundes i heimlandet vart kjend som mannen som øydelagde estisk landbruk. – Elles kan det nemnast at Toomas Hendrik Ilves frå Dei moderate fær atte posten som utanriksminister. Dette er mannen med tversyversløyfa, utanriksministeren som frå 1996 til 1998 førde Estland fram til medlemskapstingar med EU.

Valet den 7. mars gav sete åt 18 kvende og 83 karar i nasjonalforsamlingi, valdeltakingi var på 57%. Det fyrste er visst ein framgang for kvinnfolki, men inkje noko av dette kan ein kalle storveges. Ein lyt heller glede seg yver at det var det niande parlamentsvalet i Estland, og det tridje etter frigjeringi i 1991.

21.04.1999. Arne Horge

**NYNORSK
ANTIKVARIAT**

Pb 9243 Grønland, 0134 OSLO
Tlf 22 19 02 11
Faks 22 19 61 10
epost:
tinging@nynorskantikvariat.no
Kontortid: onsdag

Verdfulle bøker

Nye bøker:

Arne Horge: Gråskuggen. Festleg barnebok med teikningar av

Dagfinn Instanes og unge hjelparar. I band kr 168,-

Sigurd Sandvik: Stølsguten. Forteljing um den 9 år gamle gjætgutten Ola. Samstundes ei skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal tidleg i 1920-åri. Hefta kr. 145,-.

Gunnstein Akselberg og Jarle Bondevik, red.:

Heidersskrift til Oddvar Nes 24 artiklar frå mål- og namnegranskning. Hefta kr 275,-

Jarle Bondevik, Oddvar Nes, red.: Ivar Aasen-studiar I

Utgreidingar av Jarle Bondevik, Bjarne Ulvestad og Andrew Robert Linn. Hefta kr 160,-.

Tidlegare år:

Alv Askeland: Folkesuvereniteten, Stortinget og Grunnlovi.

Frisk essay-samling på godt mål um grunnleggjande spørsmål for norsk folkestyre og sjølvstende. Gjelsvik-prisen. Hefta kr 135,-.

Alv Askeland: Kyrkjeljod. Salmar. Hefta kr 115,-.

Conrad Clausen: Festskrift til Ludv. Jerald. I band kr 195,-.

Arne Garborg: Ivar Aasen. Ved Trygve Lande. Miniformat. Kr 95,-.

Hannaas, Clausen, Jerald: Vestmannalaget 110 år. I band kr 200,-.

Jostein Krokvik: Ivar Aasen – diktar og granskar, sosial frigjera

og nasjonal målreisar. Bilete ved Jo Gjerstad. I band kr 250,-.

Jostein Krokvik: Norskrøtt skriftmåls store fall. Um det nynorske atterslaget i etterkrigstidi. Hefta kr 130,-.

Jostein Krokvik: Ny Hungrvekja og Jan Prahl. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Mål og vanmæle. Soga um det offentlege målet. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Kjettarord um norsk målalkymi. Hefta kr 24,-.

Sigurd Sandvik: Skriv betre norsk. Rettleiding i målbruk. Hefta kr 115,-.

Sigurd Sandvik: Suldalsmålet II. Ny samling ord og ordlag frå Suldal.

Hefta kr 100,-. **Suldalsmålet I og II** samla for kr 200,-.

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Norske ord etter umgrip og tyding.

I band kr 80,-; hefta kr 60,-.

Gustav Indrebø: Norsk Målsoga. Det store målsogeverket. I band kr 350,-.

Gustav Indrebø: Kva er målreising. Utvalde artiklar. Hefta kr 50,-.

Gustav Indrebø: På norsk grunn. Hefta kr 125,-.

Inger Indrebø Eidissen: Gustav Indrebø. Ei livsskildring.

Skildra frå nært hald. I band kr 230,-.

Nikolaus Gjelsvik: Von og veg. Gjelsviks høgskatta ervebrev um norsk målføring. I band kr 60,-.

Severin Eskeland: Framandordbok. Einaste nynorske. I band kr 115,-.

Severin Eskeland: Ei minnebok. I band kr 50,-.

Eigil Lehmann: Reise det som velt er. Hefta kr 115,-.

Eigil Lehmann: Færøysk-norsk ordbok. I band kr. 150,-.

Eigil Lehmann: Islendsk-norsk ordbok. I band kr 250,-.

Bed um utførleg boklista!

Norsk Bokreidingslag

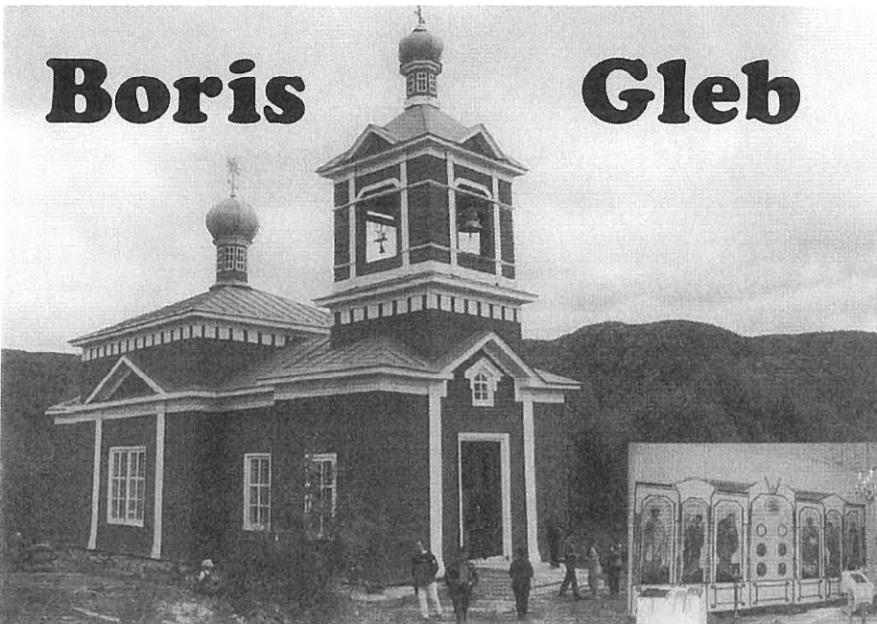
Postboks 684 – 5807 Bergen
Tlf. 55 31 66 29 Faks: 55 32 03 56 Postgiro 0809 3918844

LARS BJARNE MARØY
ELIASMARKEN 14
5163 Y. LAKSEVÅG

ISSN 0800-8647

C-BLAD

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
6143 Fiskåbygd

Nils-Aksel D. Mjøs sende oss livsteikn frå sumarferdi si til Aust-Finnmark, m.a. um Boris-Gleb. Dette greskkatolske (ortodokse) kapellet for ein skoltesamisk kyrkjelyd ligg på vestsida av Pasvikelvi, på russisk umråde sidan russarane heldt det undan ved grensesemja i 1826. Boris og Gleb var etter segni two kristne kongssøner som vart myrda i 1015. Dei vart lyste heilage i 1072. Millom siste storkrigane høyrdé kapellet til Finnland, og det vart brannherja i krigstidi. No er det restaurera. Kring olsok opnar russarane grensa til ei årleg sams gudsteneseta. Mjøs fortel at Arne Garborg i «Ei finneferd» (1905) var i tvil um liturgimålet i Boris-Gleb; det hev kanskje vore kyrkjeslavisk?

Snakk med oss om Plassering

Vi gir deg betre råd!

KREDITKASSEN

HER FINN DU OSS I HORDALAND:
Arna - Bryggen - Fana - Fyllingsdalen - Landås - Rådhusplass - Åsane
Askøy - Austervoll - Bømlo - Norhordaland - Os - Osterøy - Sotra

Godt sagt um
ulv:

Ulv skifter ham
men ikkje hug.

Latinsk ordtøkje

Sluttordet

Røtene under jordi
krev ingi løn for
å gjera greinene
fruktriike.

Rabindranath Tagore
(1861-1941), indisk
diktar og vinnar av
Nobelprisen (i 1913).